

notitie

FORUM STANDAARDISATIE 8 DECEMBER 2021

Agendapunt 3B – Plaatsing Erfgoedstandaard op Lijst Aanbevolen Standaarden

Nummer: FS-20211208.3B-Forumadvies-Erfgoedstandaard
Aan: Forum Standaardisatie
Van: Stuurgroep Open Standaarden
Datum: 15 november 2021
Versie: 1.3
Bijlagen: Intakeadvies Erfgoedstandaard
Expertadvies Erfgoedstandaard
Reacties uit de openbare consultatie Erfgoedstandaard

1. Aanleiding

Het Forum Standaardisatie wordt gevraagd om in te stemmen met onderstaand advies.

Het Forum Standaardisatie adviseert het Overheidsbreed Beleidsoverleg Digitale Overheid (OBDO) om:

de Erfgoedstandaardstandaard (Erfgoed Registratie Standaard voor bovengronds erfgoed (ERSb)) te plaatsen op de Lijst Aanbevolen Standaarden

1.1 Aanleiding en achtergrond

Dit document is het Forumadvies van de Erfgoedstandaard (volledige naam: Erfgoed Registratie Standaard voor bovengronds erfgoed (ERSb)) gericht aan het OBDO en het Forum Standaardisatie. De Erfgoedstandaard versie 1.0 is op 29 maart 2021 aangemeld door de Werkgroep De Data-Beet, tevens de beheerder van de standaard, voor de lijst van aanbevolen standaarden.

In de Werkgroep De Data-Beet hebben diverse vertegenwoordigers van gemeenten zitting. Het Bestuurlijk Platform Erfgoedgemeenten (BPE) heeft opdracht gegeven voor het ontwikkelen van de Erfgoedstandaard. Onder de paraplu van de Federatie Grote Monumentengemeenten heeft Werkgroep De Data-Beet uitvoering gegeven aan deze opdracht.

Er zijn in Nederland verschillende overheden die erfgoeddata bijhouden. De gemeenten zijn (naast de Rijksdienst en Provincies) bronhouder van erfgoeddata. Zowel met betrekking tot beschermd erfgoed als erfgoed dat is geïnventariseerd of waarvan wordt verwacht dat het van belang is uit oogpunt van cultuurhistorie. Op dit moment bestaat er geen richtlijn voor de wijze waarop deze informatie wordt vastgelegd.

De scope van de standaard is uitwisselen van data met betrekking tot het gebouwde, vervaardigde en aangelegde erfgoed (bovengrondse objecten en structuren met een zekere of verwachte cultuurhistorische waarde) in de fysieke omgeving.

1.2 Gevolgd proces

Werkgroep De Data-Beet heeft onder de Federatie Grote Monumentengemeenten (FGM) de Erfgoedstandaard op 29 maart 2021 aangemeld voor plaatsing op de Lijst Aanbevolen Standaarden. Op 9 juni 2021 besloot Forum Standaardisatie de standaard in procedure te nemen en op 5 juli 2021 kwam de expertgroep bijeen.

Het [Expertadvies](#) is van 29 juli tot en met 26 augustus aangeboden ter [openbare consultatie](#) op Internetconsultatie. Uit de openbare consultatie kwam een aantal reacties terug. Op basis van het expertadvies en de reacties uit de openbare consultatie is het Forumadvies samengesteld.

1.3 Consequenties en vervolgstappen

Het Forum Standaardisatie brengt op basis van dit document een advies uit aan het Overheidsbreed Beleidsoverleg Digitale Overheid. Het Overheidsbreed Beleidsoverleg Digitale Overheid bepaalt op basis van dit advies of de erfgoedstandaard op de Lijst Aanbevolen Standaarden wordt opgenomen.

2. Toelichting

2.1 Over de standaard

De Erfgoedstandaard is een gestandaardiseerd gegevenswoordenboek (data dictionary) ten behoeve van erfgoedregistraties. Door toepassing van de Erfgoedstandaard worden gegevens over erfgoed (open data) op gestandaardiseerde wijze, en volgens eenduidige definities toegankelijk en uitwisselbaar.

Er zijn in Nederland verschillende overheden die gegevens over erfgoed al bijhouden. De gemeenten zijn (naast de Rijksdienst en Provincies) bronhouder van erfgoedgegevens. Zowel met betrekking tot beschermd erfgoed als erfgoed dat is geïnventariseerd of waarvan wordt verwacht dat het van belang is uit oogpunt van cultuurhistorie.

Op dit moment bestaat er geen richtlijn voor de wijze waarop deze informatie wordt vastgelegd. Voor de uitvoering van gemeente overstijgende projecten/initiatieven en de monitoring, van bijvoorbeeld de staat van het erfgoed, zorgt dit voor problemen omdat de data niet vergelijkbaar is en daardoor moeilijk is te interpreteren.

2.2 Betrokkenen en proces

Ilmar Kotte en Jeroen de Ruig, beiden senior consultant bij Lost Lemon, hebben de procedure in opdracht van het Bureau Forum Standaardisatie begeleid.

Voor het opstellen van dit Forumadvies is de volgende procedure doorlopen:

1. De procesbegeleiders hebben op donderdag 6 mei 2021 een intakegesprek gevoerd met de indieners, tevens beheerder, van de standaard. Tijdens de intake is de standaard getoetst op criteria voor inbehandelname en is een eerste inschatting gemaakt van de kansrijkheid van de procedure.
2. Het Forum Standaardisatie heeft op 9 juni 2021 besloten de aanmelding in procedure te nemen. Hierop volgend zijn namen van experts verzameld en zijn de experts benaderd voor participatie in expertbijeenkomst.
3. Op 5 juli heeft er een expertbijeenkomst plaatsgevonden middels videoconference. Tijdens de expertbijeenkomst zijn de diverse criteria doorgenomen.
4. De conceptversie van het expertadvies is aangeboden aan de aanwezigen bij de digitale expertbijeenkomst. Opmerkingen zijn verwerkt.
5. De openbare consultatie heeft plaatsgevonden van 26 juli t/m 23 augustus.
6. We hebben reacties ontvangen vanuit de openbare consultatie en deze hebben we voorgelegd aan de indieners van de standaard; de Werkgroep De Data-Beet.
7. De uitgebreide schriftelijke reactie van de indieners van de standaard is opgenomen in het Forumadvies.

De volgende experts hebben de expertbijeenkomst bijgewoond en input geleverd:

- Bram Gaakeer (Ministerie van OCW)
- Gert Jan Willighagen (Ministerie van OCW)
- Irene Velthuis (Gemeente Rheden)
- Marjolein Steeman (WG Data Beet)
- Denise Güth (WG Data Beet)
- Saskia Dijkema (Gemeente Zoetermeer)
- Johan Boer (VNG)
- Margriet Panman (Gemeente Zoetermeer)
- Marjolein Dik (Erfgoed Zeeland)
- Ben Roetgerink (VNG)
- Nadine van Tijn (Rijksdienst Cultureel Erfgoed)

Vanuit het Bureau Forum Standaardisatie waren Han Zuidweg en Hans Laagland aanwezig als toehoorders.

3. Toepassingsgebied, werkingsgebied en naam

Het onderstaande functioneel toepassingsgebied voor de Erfgoedstandaard wordt geadviseerd:

De Erfgoedstandaard kan worden toegepast bij het vastleggen en uitwisselen van data met betrekking tot het gebouwde, vervaardigde en aangelegde erfgoed (bovengrondse objecten en structuren met een zekere of verwachte cultuurhistorische waarde) in de fysieke omgeving.

Dit functioneel toepassingsgebied wijkt met de toevoeging van het begrip 'bovengrondse' af van het functioneel toepassingsgebied dat de experts voorstelden in het Expertadvies. Het begrip 'bovengrondse' is op verzoek van de indieners (tevens beheerders van de standaard) toegevoegd aan het functioneel toepassingsgebied als verduidelijking van de scope van de Erfgoedstandaard. De toevoeging komt daarmee tegemoet aan reacties uit de openbare consultatie op het functioneel toepassingsgebied en op de naam van de standaard (zie ook pa. 5. Conclusies van de expertgroep en de openbare consultatie). Deze verduidelijking geldt ook voor de volledige naam van de Erfgoedstandaard. De volledige naam van de Erfgoedstandaard wordt: 'Erfgoed Registratie Standaard voor bovengronds erfgoed (ERSb)', met de toevoeging 'voor bovengronds erfgoed'.

Het organisatorisch werkingsgebied is niet relevant voor een aanbevolen standaard.

4. Toetsingscriteria

Toegevoegde waarde

De experts geven aan dat de standaard toegevoegde waarde heeft. De belangrijkste toegevoegde waarde van de standaard is dat het invulling geeft aan de gedachte van de Omgevingswet: gemeenten hebben de plicht om informatie met betrekking tot de omgeving eenduidig beschikbaar te stellen aan zowel ambtenaren als burger, de standaard biedt hier een basis voor. Concrete digitale gegevensuitwisseling tussen twee partijen is op basis van de standaard zonder aanvullende afspraken nog niet mogelijk.

De eenduidigheid geeft gemeenten handvatten in het opzetten van de erfgoedregistratie, zodat deze gegevens eenduidig kunnen worden vastgelegd en ook gedeeld kunnen worden.

Open standaardisatieproces

Specificaties van de standaard zijn voor een ieder beschikbaar, ook is het beheer en de doorontwikkeling van de standaard belegd bij een onafhankelijk organisaties. Er is voldoende inspraak mogelijkheid geregeld voor gemeenten die de standaard moeten toepassen. De Werkgroep De Data-Beet levert ondersteuning bij de toepassing en implementatie van de standaard. Er is nog geen bezwaarprocedure en bij het ontwikkelproces van de standaard is nog geen sprake van een openbare consultatie.

De Werkgroep De Data-Beet is bezig met het opstellen van een beheerplan en zal conform dit plan het beheer gaan inrichten, hierbij wordt het BOMOS als uitgangspunt genomen.

Voor het project is voorzien in een financiering voor ontwikkeling en beheer van de standaard tijdens de projectfase, die eindigt per 31-12-2022. Het financieel kader voor beheer en onderhoud van de Erfgoedstandaard moet in de komende periode van het project inzichtelijk worden en is aanhangig gemaakt bij de minister van OCW en bij het BPE voor de periode na het aflopen van het huidige project.

Ondanks dat de financiering voor het beheer van de standaard voor de komende jaren is gegarandeerd door BPE, is de financiering van de tooling, voorzieningen en API is (nog) niet geregeld.

Aan de meeste criteria van een open standaardisatieproces wordt voldaan. De experts hebben er voldoende vertrouwen in dat de Werkgroep De Data-Beet, de nog onvoldoende gerealiseerde criteria zal gaan implementeren.

Draagvlak

Vanuit gemeenten is er draagvlak voor de standaard. Een groeiend aantal gemeentes is aangesloten. Ook de experts van andere overheidspartijen geven unaniem aan dat het hebben van een landelijke standaard voor gemeenten van groot belang is om de erfgoedgegevens eenduidig vast te leggen en beschikbaar te stellen voor afnemers. Door Geonovum zijn veel inhoudelijke vragen gesteld over de standaard, daarbij twee algemene belangrijke opmerkingen:

- De relatie met het DSO wordt beschreven, maar lijkt niet uitgewerkt.
- De documentatie van de standaard maakt onvoldoende duidelijk hoe de standaard werkt.

Aan de Werkgroep De Data-Beet zijn de vragen en opmerkingen van Geonovum voorgelegd, net zoals andere vragen en opmerkingen over de standaard. De Werkgroep heeft hierop gereageerd (zie hoofdstuk 5 'Conclusies van de expertgroep en de openbare consultatie').

Opname bevordert de adoptie

De opname van de Erfgoedstandaard op de lijst van aanbevolen standaarden draagt bij aan de adoptie van de Erfgoedstandaard, omdat stakeholders waarde hechten aan een eenduidige status van de standaard, voordat zij tot implementatie overgaan.

Met de Erfgoedstandaard worden stakeholders gewezen op de compleetheid en mogelijke gebreken van hun eigen datasets. Dit draagt bij aan de kwaliteit van de informatievoorziening van de overheid.

5. Conclusies van de expertgroep en de openbare consultatie

De experts concluderen dat de Erfgoedstandaard voldoet aan de criteria voor opname op de lijst aanbevolen standaarden. Het Expertadvies is voorgelegd ter openbare consultatie. Tijdens de openbare consultatie zijn zeven reacties ontvangen.

In drie (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Jeroen van Luin uit Wateringen en een anonieme reactie) van de zeven reacties werd aangegeven dat de naamgeving van de standaard niet passend is. De Erfgoedstandaard is vooral gericht op gebouwde monumenten en niet op museale collecties, archiefcollecties, bibliotheekcollecties en al het immaterieel erfgoed, die ook vallen onder de Erfgoedwet. Dit kan leiden tot verwarring bij overheidspartijen.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft een reactie gegeven met betrekking tot het functioneel toepassingsgebied. Uit het Expertadvies zou blijken dat de standaard bedoeld is voor gemeentelijk gebouwd erfgoed. Advies wordt gegeven om dit ook in het functioneel toepassingsgebied expliciet te benoemen. Onder de Erfgoedstandaard valt ook erfgoed dat niet is beschermd of dat door een ander bevoegd gezag dan de gemeente een beschermde status heeft gekregen. De standaard heeft dus een breder functioneel toepassingsgebied dan alleen gemeentelijk gebouwd erfgoed.

C.I.L. Houbraken (werkzaam bij het Westbrabantsarchief) geeft aan de relatie te missen met het InformatieModel Ruimtelijke Ordening (IMRO).

Door Geonovum zijn veel inhoudelijke vragen gesteld over de standaard, daarbij twee algemene belangrijke opmerkingen:

- De relatie met het DSO wordt beschreven, maar lijkt niet uitgewerkt.
- De documentatie van de standaard maakt onvoldoende duidelijk hoe de standaard werkt.

De verschillende reacties uit de openbare consultatie zijn voorgelegd aan de Werkgroep De Data-Beet. De Werkgroep De Data-Beet heeft schriftelijk gereageerd. Deze reactie is hieronder samengevat.

Reactie Werkgroep De Data-Beet

Hieronder de samenvatting van de reactie van de Werkgroep De Data-Beet met betrekking tot diverse punten die zijn aangedragen vanuit de experts en de openbare consultatie:

Beheer van de standaard

Al in een vroeg stadium heeft de werkgroep kennis genomen van het BOMOS beheermodel. Tot nu toe heeft de nadruk vooral gelegen op Implementatie ondersteuning en Communicatie naar gemeentes.

Op het niveau van Strategie is gezorgd voor draagvlak en bewustzijn bij het ministerie (financiering) en het Bestuurlijk Platform Erfgoed (BPE) als opdrachtgevers. Op Tactisch niveau geldt de aanvraag bij het Forum Standaardisatie voor Lijst Aanbevolen Standaarden. Op Operationeel niveau zijn er plannen voor het opzetten van een gebruikersoverleg voor aangesloten gemeenten. Volgende aandachtspunt t.a.v. PBE is de governance en de financiering (met name voor het beheer van de ontwikkelde instrumenten en tools).

Documentatie

De huidige documentatie voor erfgoed specialisten binnen gemeenten wordt uitgebreid met het uitschrijven van de veld-specificaties volgens de MIM-standaard (eind van het jaar gereed). Bij het uitwerken van de documentatie zal ook toepassing van de NEN3610 norm en BGT/BAG worden meegenomen. Het aanbod van Geonovum voor het uitvoeren van een toets op MIM-specificaties wordt ter harte genomen.

Adoptie door gemeenten

Op dit moment heeft de werkgroep ca. 40 gemeenten 'onder handen'. Nieuwe initiatieven om gemeenten aan te sluiten zijn ook gericht op kleinere gemeenten die wellicht niet zijn aangesloten bij de FGM.

Functioneel toepassingsgebied en naamgeving

Omdat de standaard zich richt op alle bovengronds erfgoed met een fysiek karakter, is er een aanpassing in de volledige naam: Erfgoed Registratie Standaard voor bovengronds erfgoed (ERSb). De werkgroep stelt voor het functioneel toepassingsgebied uit te breiden met toevoeging van het begrip 'bovengrondse'.

Overlap Rijksmonumenten/Afstemming RCE

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en De Databeet zijn in gesprek over afstemming tussen registratie van Rijksmonumenten in het register van RCE en registratie via de Erfgoedstandaard via gemeentelijke administratie. Beide registraties hebben een eigen scope met mogelijke overlap. Beide registraties willen naar elkaar verwijzen en de (bestaande) dubbele registraties juist verminderen. Daarnaast heeft RCE De Databeet benaderd voor samenwerking op het gebied van religieus erfgoed zodat beide registraties elkaar versterken.

Aansluiting bij het DSO/CIMOI

Inmiddels is contact gelegd met Geonovum over CIMOI en de aansluiting tussen DSO en informatieproducten op sectorniveau, zoals de Erfgoedstandaard. Er zijn afspraken gemaakt hoe de Erfgoedstandaard kan verbinden met het DSO.

Ontbreken van relatie met IMRO standaard

Door Werkgroep De Data-Beet is aangegeven dat zij nader gaan onderzoeken wat de relatie is tussen de Erfgoedstandaard en IMRO.

Eindconclusie

De Werkgroep De Databeet heeft de additionele adviezen van de experts en de reacties uit de openbare consultatie opgepakt. De werkgroep heeft gehoor gegeven aan de adviezen en in korte tijd een aantal verbeteringen doorgevoerd en vervolgotrajecten opgezet.

De beheerders zetten zich in om deze nieuwe standaard volop in verbinding te plaatsen met andere standaarden (zowel op inhoud (NEN3610 norm, BGT/BAG) als op methodologie (BOMOS en MIM)) en met parallelle ontwikkelingen via samenwerkingsverbanden met betreffende partijen (zoals RCE en Geonovum, en op het gebied van linked data). Tegelijkertijd is er aandacht voor verdere inrichting van het beheer van de standaard en wordt adoptie van de standaard bij de gemeentes actief ondersteund en uitgebreid via informeren en aansluiten.

Het positieve advies van de experts en de ingezette acties naar aanleiding van de adviezen van de experts en van de openbare consultatie geven voldoende vertrouwen de nieuwe Erfgoedstandaard te plaatsen op de Lijst Aanbevolen Standaarden.

6. Additionele adviezen zijn er ten aanzien van de adoptie van de standaard

De expertgroep adviseert aan het Forum Standaardisatie en OBDO om bij de opname op de aanbevolen lijst de volgende oproepen aan de Werkgroep De Data Beet ten aanzien van de adoptie van de Erfgoedstandaard versie 1.0 te doen:

- Aan het Forum Standaardisatie om te vragen om over een jaar na opname van de standaard de voortgang en opvolging van de adoptieadviezen na te gaan bij de beheerorganisatie, met hierin extra aandacht voor inrichten van beheer conform BOMOS en voor financiering voor beheer
- Aan de beheerorganisatie om afstemming met Geonovum voort te zetten en aanbevelingen van Geonovum over te nemen in de doorontwikkeling van de standaard.
- Aan de beheerorganisatie om de IMG100.000+ (en VIAG) beroepsverenigingen informatiemangers te gebruiken voor adoptie van de standaard bij de gemeenten.
- Aan de beheerorganisatie om te zorgen voor een gestandaardiseerde representatie en implementatie van het informatiemodel zodat de standaard makkelijker geadopteerd en geïmplementeerd kan worden. Gebruik bij het documenteren van het model UML en volg de MIM standaard, zoals al is ingezet.
- Aan de beheerorganisatie om eerst een REST API beschikbaar te stellen en daarna linked data te implementeren. Dit geeft bijvoorbeeld ICT leveranciers concrete handvatten voor implementatie en ondersteuning van de standaard.
- Aan de beheerorganisatie om te zorgen voor voldoende financiering van de benodigde tooling (zoals API) die nodig is om de adoptie van de standaard verder te brengen.

7. Referenties

[1] [Intakeadvies Erfgoedstandaard](#)

[2] [Expertadvies Erfgoedstandaard](#)

[3] [Reacties uit de openbare consultatie Erfgoedstandaard](#)